

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA

Biudžetinė įstaiga, Jogailos g. 14, LT-01116 Vilnius, tel. (8 5) 262 7797, faks. (8 5) 212 6492, el. p. taryba@kt.gov.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188668192

Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Gedimino pr. 11, LT-01103 Vilnius
El. paštas: lrvkanceliarija@lr.v.lt

2024-04-08 Nr.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
Gedimino pr. 30, 01104 Vilnius
El. paštas: rastine@tm.lt

DĖL NEPRITARIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS ANTSTOLIŲ ĮSTATYMO NR. IX-876 5, 18, 22, 25¹, 27, 37, 39, 45 IR 49 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR 19 STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO PROJEKTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS NOTARIATO ĮSTATYMO NR. I-2882 3, 4, 6, 7, 10¹, 10³, 10⁴, 22, 23, 27¹, 28, 28¹, 34, 42, 66, 72, 73 STRAIPSNIŲ IR V SKYRIAUS PAVADINIMO PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 7² IR 52¹ STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO PROJEKTO TAM TIKROMS NUOSTATOMS BEI POREIKIO ATLIKTI POVEIKIO KONKURENCIJAI VERTINIMĄ

(1) Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba savo iniciatyva įvertino Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo Nr. IX-876 5, 18, 22, 25¹, 27, 37, 39, 45 ir 49 straipsnių pakeitimo ir 19 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektą (toliau – Antstolių įstatymo pakeitimo projektas) ir Lietuvos Respublikos notariato įstatymo Nr. I-2882 3, 4, 6, 7, 10¹, 10³, 10⁴, 22, 23, 27¹, 28, 28¹, 34, 42, 66, 72, 73 straipsnių ir V skyriaus pavadinimo pakeitimo bei įstatymo papildymo 7² ir 52¹ straipsniais įstatymo projektą (toliau – Notariato įstatymo pakeitimo projektas) ir šiuo raštu pagal kompetenciją teikia pastabas Antstolių įstatymo pakeitimo projektui bei Notariato įstatymo pakeitimo projektui (toliau kartu – Projektai)¹.

(2) Atkreipiamo dėmesį, kad nors Projektuose siūlomas reglamentavimas yra susijęs su ūkio subjektų veikimo rinkoje sąlygomis ir šių ūkio subjektų konkurencija, Projektai nebuvo derinti su Konkurencijos taryba.

(3) Konkurencijos tarybos vertinimu, Projektų rengėjai turėtų: (i) atsisakyti siūlomo reglamentavimo, pagal kurį Lietuvos notarų rūmams būtų suteikta funkcija prižiūrėti jai priklausančių konkuruojančių ūkio subjektų (notarų) taikomus įkainius, ir (ii) atlikti siūlomo reglamentavimo, kuris suteiktų daugiau įtakos Lietuvos antstolių rūmams ir Lietuvos notarų rūmams sprendimų, lemiančių konkuruojančių ūkio subjektų galimybes veikti rinkoje, priėmimo procese, poveikio konkurencijai vertinimą. Toliau pateikiame detalesnius Konkurencijos tarybos pozicijos paaiškinimus ir jų pagrindimą Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) įtvirtintais principais, kurių valstybės turėtų laikytis nustatydamos reglamentavimą, susijusį su ūkio subjektų asociacijų funkcijomis.

Dėl siūlymo suteikti Lietuvos notarų rūmams funkciją kontroliuoti notarų įkainius

(4) Notariato įstatymo pakeitimo projekto 4-5 straipsniuose numatoma įtvirtinti reglamentavimą, pagal kurį Lietuvos notarų rūmai kontroliuos, kaip notariai, be kita ko, laikosi teisės aktų, reglamentuojančių notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų

¹ TAIS sistemoje Projektų reg. Nr. 23-5212(4).

parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžių (įkainių) nustatymo bei atleidimo nuo šio atlyginimo mokėjimo tvarką; taip pat kad vykdydami profesinės etikos reikalavimų kontrolės funkciją, Lietuvos notarų rūmai turės teisę atlikti kontrolinius patikrinimus². Taigi, aptariamu reglamentavimu siūloma suteikti ūkio subjektų asociacijai teisę prižiūrėti ir vertinti šių ūkio subjektų (konkurentų) taikomus įkainius, šios asociacijos priimame dokumente apibrėžti „nesąžiningos konkurencijos“ veiksmus, už kuriuos asociacija galėtų taikyti poveikio priemones konkuruojantiems ūkio subjektams. Projektų aiškinamajame rašte poreikis įtvirtinti tokį reglamentavimą grindžiamas Lietuvos notarų rūmų 2018 m. vykdyta slapto pirkėjo programa, kurios metu, kaip teigiama, išaiškėjo atvejai, kai notarai „parodė polinkį“ tartis su klientais dėl mokesčio už notarines paslaugas dalies grąžinimo.

(5) Konkurencijos tarybos vertinimu, (4) pastraipoje nurodytas siūlomas reglamentavimas ribos notarų konkurenciją taikomais įkainių dydžiais ir darys žalą vartotojams. Tokiu reglamentavimu ūkio subjektų asociacija ne tik skatinama priimti sprendimus dėl to, kas laikoma ūkio subjektų „nesąžininga konkurencija“ ir taikyti konkurentams poveikio priemones už „sąžiningos konkurencijos“ reikalavimų pažeidimus, bet ir skatinama rinkti informaciją apie konkuruojančių ūkio subjektų taikomus įkainius. EBPO dokumentuose taip pat pabrėžiama, kad įvairių profesijų savireguliacijos režimų nustatymas kelia riziką, jog asociacijos gali priimti konkurenciją ribojančius sprendimus, tokius kaip galimybės taikyti nuolaidas ribojimas³.

(6) Projektų aiškinamajame rašte nėra nurodoma, kokių teisėtų tikslų siekiama aptariamu reglamentavimu, nėra pagrindžiamas tokio reglamentavimo būtinumas ir proporcingumas. Priešingai, reglamentavimo poreikis grindžiamas tik pačios ūkio subjektų asociacijos abstrakčiais teiginiais apie notarų „polinkį“ tartis dėl mokesčio už paslaugas mažinimo, remiamasi šios asociacijos prieš šešerius metus vykdytos programos rezultatais, nepateikiami duomenys apie tariamos problemos mastą bei žalą (pavyzdžiui, ar mažesnių įkainių taikymas koreliuoja su netinkamai suteiktomis notarų paslaugomis) ir t.t. Konkurencijos tarybos nuomone, notarų galimybė mažinti už paslaugas klientams taikomus įkainius savaime nėra problema, kurią reikėtų spręsti. Priešingai, reglamentavimas turėtų būti keičiamas šalinant egzistuojančius teisinius apribojimus notarams taikyti klientams mažesnius įkainius, o ne verčiant efektyviau veikiančius notarus ieškoti galimybių taikyti mažesnius įkainius „neteisėtais“ būdais. Tokiu atveju naudą patirtų vartotojai ir kiti asmenys, įsigyjantys notarų paslaugas.

(7) Be to, Konkurencijos taryba jau yra atlikusi tyrimą ir nustačiusi, kad Lietuvos Notarų rūmai savo priimamais sprendimais neteisėtai riboja notarų konkurenciją įkainių dydžiais⁴. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) sprendime⁵ taip pat buvo išaiškinta, kad Lietuvos notarų rūmų sprendimai, kuriais ribojama notarų galimybė konkuruoti taikomų įkainių dydžiais, riboja konkurenciją pagal tikslą ir prieštarauja Europos Sąjungos teisės reikalavimams. Tuo tarpu Lietuvos notarų rūmai visuomet laikėsi pozicijos neva teisės aktai jiems suteikia teisę riboti notarų galimybes pasirinkti taikomų įkainių dydžius net ir teisės aktų įtvirtintose ribose. Taigi, aptariamas siūlomas reglamentavimas gali paskatinti Lietuvos notarų rūmus ir vėl priimti konkurencijos teisei prieštaraujančius sprendimus. Pabrėžtina, kad šis reglamentavimas galėtų būti žalingas ir patiems Lietuvos notarų rūmams, kadangi reglamentavimas, kuris skatina ūkio subjektų asociaciją priimti

² Projekto 5 straipsnyje nurodoma: *Gavus informacijos apie notaro ar notaro atstovo nesąžiningos konkurencijos veiksmus, pasireiškiančius taip, kaip jie yra apibrėžiami Lietuvos Respublikos notarų etikos kodekse, kurios patikrinti kitomis kontrolės priemonėmis nėra galimybės arba tai padaryti yra itin sudėtinga, gali būti atliekamas kontrolinis patikrinimas, kuriuo būtų siekiama nustatyti, ar notaras arba notaro atstovas šio įstatymo nustatytas funkcijas atlieka laikydamasis profesinės etikos reikalavimų.*

³ Žr. EBPO parengtus dokumentus „Konkurencijos vertinimo įrankių rinkinys“, skiltis C1 „Self-regulation and co-regulation“. Prieinama internete adresu: [Competition Assessment Toolkit - OECD](https://www.oecd.org/competition/competition-assessment-toolkit/).

⁴ Žr. Konkurencijos tarybos 2018 m. balandžio 26 d. nutarimą Nr. 2S-2 (2018). Nutarimas prieinamas internete adresu: https://kt.gov.lt/uploads/docs/docs/3414_fd949ccc0e7c955bab356804bfde9545.pdf. Konkurencijos tarybos sprendimo pagrįstumą ir teisėtumą šiuo metu vertina Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT), tačiau Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, LVAT kreipimosi pagrindu, priėmė sprendimą, kuriame išaiškino, kad tokio pobūdžio asociacijų sprendimai, kaip aptariamoje byloje nagrinėjami Lietuvos notarų rūmų sprendimai, prieštarauja Europos Sąjungos konkurencijos teisei.

⁵ Žr. ESTT 2024 m. sausio 18 d. sprendimą byloje Nr. C-128/21. Sprendimas prieinamas internete adresu: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=281789&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2237538>.

neteisėtus sprendimus (tačiau nėra laikytinas valstybės prievarta), nepašalintų Lietuvos notarų rūmų atsakomybės už neteisėtus veiksmus ir neleistų išvengti už juos gresiančių sankcijų.

(8) Atsižvelgdama į aukščiau pateiktus argumentus, Konkurencijos taryba siūlo atsisakyti Notariato įstatymo pakeitimo projekte siūlomo reglamentavimo, pagal kurį Lietuvos notarų rūmams suteikiama funkcija kontroliuoti notarų taikomus įkainių dydžius ir teisę vykdant profesinės etikos reikalavimų kontrolės funkciją atlikti kontrolinius patikrinimus.

Dėl papildomų funkcijų suteikimo Lietuvos antstolių rūmų ir Lietuvos notarų rūmų organams

(9) Antstolių įstatymo pakeitimo projekto 8 ir 10 straipsniuose siekiama nustatyti reglamentavimą, pagal kurį: Antstolių atestavimo komisijos personalinę sudėtį tvirtins Lietuvos antstolių rūmų prezidiumas (pagal galiojantį reglamentavimą šią funkciją vykdo Lietuvos Respublikos teisingumo ministras); keturiais iš penkių Antstolių atestavimo komisijos narių turės būti skiriami antstoliai, kuriuos skirs Lietuvos antstolių rūmai (pagal galiojantį reglamentavimą du narius, įskaitant pirmininką, skiria teisingumo ministras, t. y. pagal Antstolių įstatymo pakeitimo projektą teisingumo ministro skiriamų narių skaičius sumažinamas); visuomenės atstovų skaičius Antstolių atestavimo komisijoje nuo dviejų sumažinamas iki vieno; Antstolių garbės teismo personalinę sudėtį tvirtina Lietuvos antstolių rūmų prezidiumas (šiuo metu funkciją vykdo teisingumo ministras); Antstolių garbės teismui nagrinėjant bylas panaikinamas reikalavimas, kad posėdyje dalyvautų visuomenės atstovas; Antstolių rūmų prezidiumas pašalina Antstolių garbės teismo narius, kurie nesilaikė konfidencialumo reikalavimų ar neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų (šiuo metu funkciją vykdo teisingumo ministras). Notariato įstatymo pakeitimo projekto 19-20 straipsniuose siekiama nustatyti reglamentavimą, pagal kurį: Notarų garbės teismo personalinę sudėtį tvirtina Notarų rūmų prezidiumas (šiuo metu funkciją vykdo teisingumo ministras); Notarų garbės teismo narių-visuomenės atstovų skaičius sumažinamas nuo dviejų iki vieno; Notarų garbės teismui nagrinėjant bylas panaikinamas reikalavimas, kad posėdyje dalyvautų visuomenės atstovas; Notarų rūmų prezidiumas pašalina Notarų garbės teismo narius, kurie nesilaikė konfidencialumo reikalavimų ar neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų (šiuo metu funkciją vykdo teisingumo ministras); Notarų rūmų prezidiumui suteikiama teisė pašalinti Notarų atestacijos komisijos narius, kurie nesilaikė konfidencialumo reikalavimų ar neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų. Notariato įstatymo pakeitimo projekto 3 straipsnyje taip pat numatytas reglamentavimas, pagal kurį notarų biurai steigiami Notarų rūmų prezidiumo nutarimu (pagal galiojantį reglamentavimą notarų biurai steigiami teisingumo ministro įsakymu).

(10) EBPO nurodo, jog teisės aktuose įtvirtinus tam tikrų profesijų savireguliacijos režimus kyla rizika, kad profesinės asociacijos gali priimti įvairius sprendimus, kurie riboja konkurenciją, pavyzdžiui, numatyti itin aukštus reikalavimus, dėl kurių gali būti trukdoma į rinką patekti naujiems dalyviams⁶. EBPO taip pat nurodo, kad tais atvejais, kai profesinėms asociacijoms patikimas tam tikrų sprendimų priėmimas, institucijos turėtų išlaikyti priežiūros galias, siekiant išvengti asociacijų sprendimų, kurie riboja konkurenciją, priėmimo.

(11) Projektų nuostatos, nurodytos šio rašto (9) pastraipoje, suteikia ūkio subjektų asociacijoms, atitinkamai, Lietuvos antstolių rūmams ir Lietuvos notarų rūmams, daugiau galių priimant sprendimus, kurie daro įtaką konkuruojančių ūkio subjektų galimybėms patekti į rinką ir joje išlikti bei veikti. Dėl šios priežasties, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 16 straipsnio 2 dalimi⁷ bei Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4¹ straipsnio 1 dalimi⁸, Projektų rengėjai turi pareigą atlikti minėtų nuostatų poveikio konkurencijai vertinimą.

⁶ Žr. EBPO parengtus dokumentus „Konkurencijos vertinimo įrankių rinkinys“, skiltis C1 „Self-regulation and co-regulation“. Prieinama internete adresu: [Competition Assessment Toolkit - OECD](#).

⁷ Nurodytoje nuostatoje numatyta, kad Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo nustatytais atvejais teisės aktų projektų rengėjai atlieka teisės aktų projektų poveikio konkurencijai vertinimą.

⁸ Nurodytos nuostatos 3, 12 ir 22 punktuose nurodoma, kad teisės akto projekto rengėjas atlieka teisės akto projekto poveikio konkurencijai vertinimą, kai teisės akto projektu nustatomas, keičiamas ar panaikinamas reguliavimas, be kita ko, yra susijęs su licencijavimu, leidimų ar kitokia teisės verstitis ūkine veikla įgijimo tvarka, reglamentuoja ūkio subjektų savireguliacijos mechanizmą ar kitais atvejais, kai rengiamu teisės aktu numatomas teisinis reguliavimas gali paveikti konkurenciją.

(12) Tokiame vertinime turėtų būti įvertinta, kokių teisėtų tikslų siekiama siūlomu reguliavimu, ar siūlomas reguliavimas yra būtinas šiems tikslams pasiekti ir ar jis yra proporcingas, t. y., ar siekiamų tikslų negalima pasiekti mažiau konkurenciją ribojančiomis priemonėmis. Praktiškai turėtų būti įvertinti tokie aspektai, ar perdavus teisę Lietuvos notarų rūmams priimti sprendimus dėl notarų biuro steigimo egzistuoja pakankami teisinio reglamentavimo saugikliai, kurie neleistų ūkio subjektų asociacijai, naudojantis šia teise, riboti konkurentų galimybes įeiti į rinką ir pan. (analogiškai turėtų būti įvertintos ir kitos Projektuose siūlomos nuostatos). Jeigu siūlomas reglamentavimas nėra būtinas siekiant teisėtų tikslų arba jeigu šių tikslų galima pasiekti konkurencijos neribojančiomis arba ją mažiau ribojančiomis priemonėmis, jo siūlytina atsisakyti.

(13) Konkurencijos taryba atkreipia dėmesį, kad Projektų aiškinamajame rašte yra nurodyta: „*Antstolių atestavimo komisijos sudarymo tvarka lemia tai, kad Antstolių atestavimo komisijos aptarnavimas yra Teisingumo ministerijos, o ne savivaldos institucijos (kaip yra notariato srityje) funkcija. Šiame kontekste paminėtina, kad Valstybės kontrolės ataskaitoje⁹ nurodyta, jog Notarų atestacijos komisiją sudarant tik iš notarų, gali būti nepakankamai užtikrinamas kvalifikacijos vertinimo proceso skaidrumas ir objektyvumas, ir pateikė rekomendaciją priimti sprendimus dėl kitų institucijų atstovų įtraukimo į notarų atestavimo komisiją tikslingumo*“. Taigi, nors pačiame Projektų aiškinamajame rašte nurodoma, kad siekiant ūkio subjektų vertinimo proceso skaidrumo ir objektyvumo, jame turėtų dalyvauti institucijų atstovai, Projektuose siūlomi priešingi pakeitimai, t. y. ūkio subjektų veiklos vertinimo vykdymo procese daugiau galių suteikiama ūkio subjektų asociacijų organams, o institucijų įtaka šiam procesui dar labiau sumažinama.

(14) Atsižvelgdama į aukščiau pateiktus argumentus, Konkurencijos taryba siūlo atlikti Projektuose numatyto reglamentavimo, kuris suteiks teisę ūkio subjektų asociacijoms (Lietuvos antstolių rūmams ir Lietuvos notarų rūmams) priimti sprendimus, lemiančius konkuruojančių ūkio subjektų galimybes įeiti bei veikti rinkoje, poveikio konkurencijai vertinimą. Nustačius, kad aptariamas reglamentavimas nėra būtinas siekiant teisėtų tikslų ar kad šių tikslų galima pasiekti konkurencijos neribojančiomis ar mažiau ribojančiomis priemonėmis, aptariamo reglamentavimo siūlytina atsisakyti.

(15) Jeigu Jums iškiltų klausimų dėl šiame rašte pateiktos informacijos, maloniai prašome kreiptis į mūsų instituciją.

Pirmininkė

Jolanta Ivanauskienė

⁹ <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Product/Download/3700>